

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıflarında İstenmeyen Davranışlar ve Başa Çıkma Yolları *

Undesired Behaviours in Preschool Classrooms and the ways for Coping with these Behaviours

Merve Gangal**
Yasin Öztürk***

To cite this article/ Atf için:

Gangal, M. ve Öztürk Y. (2019).Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında istenmeyen davranışlar ve başa çıkma yolları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(3), 1100-1118. doi: 10.14689/issn.2148-624.1.7c.3s.9m

Öz. Bu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ve bu davranışlar ile başa çıkabilme yollarının sınıflandırılması amaçlanmıştır. Araştırma durum çalışması yöntemi ile yapılmıştır. Çalışma Trabzon’da bir anaokulunda çalışmakta olan 3 okul öncesi öğretmeni ve onların sınıflarında gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri öğretmenlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler, öğretmenlerin günlük planlarının incelenmesi ve sınıf içi yapılandırılmamış gözlemler yoluyla toplanmıştır. Veriler nitel NVivo 8 programında içerik analizi ile çözümlenmiştir. Analiz sonucunda sınıfta görülen istenmeyen davranışlar tolere edilebilir davranışlar, en küçük sorunlar, önemli, ancak etkisi sınırlandırılmış sorunlar ve artan ve yayılan sorunlar olarak dört başlık altında ele alınmıştır. Öğretmenlerin sınıfta görülen istenmeyen davranışlar ile başa çıkma yöntemleri ise sık kullanılan ve sık kullanılmayan olarak iki başlıkta ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin sık kullanılan yöntemler başlığı altındaki yöntem ve stratejileri sık kullanılmayan olarak tanımlanan kendi özgün stratejilerine göre daha fazla kullandığı görülmüştür. Öğretmenlerin , eğitim ve öğretim sürecine olan bakış açısını değiştirebilecek , pedagojik dokümantasyon, kodlama, proje tabanlı öğrenme vb. çocuk merkezli , farklı yöntem ve teknikleri içeren güncel yaklaşımları öğrenmesi ve uygulamasının farklı stratejiler geliştirme noktasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi Eğitimi, Sınıfta İstenmeyen Davranışlar, İstenmeyen Davranışlarla Başa Çıkma

Abstract. In this study, it is aimed to classify the children’s undesired behaviours that teachers are faced in preschool classrooms, and the ways of teachers’ coping with these behaviours. As a qualitative methodology, the case study was used for the research procedure. The participants of the study are three preschool teachers working in Trabzon. The data of the study was obtained from unstructured classroom observations, semi-structured interviews with teachers and document analysis of the teacher’s daily plans. The data was analysed through content analysis by a qualitative data analysis tool, NVivo 8. As a result, undesired behaviours in class classified under four headings; nonproblem ,minor problem, major problem limited in scope and effects and escalating or spreading problem. The teacher’s coping strategies with the misbehaviours in classrooms were classified under two headings: commonly used methods and uncommon strategies/methods. Finally, this study showed that the methods and the strategies under the heading of the commonly used methods were more frequently applied according to the uncommon strategies/methods.

Keywords: Preschool Education, Children’s Undesired Behaviours in The Classroom, Coping Strategies with the Undesired behaviours of Children

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 04.01.2019

Düzeltilme Tarihi: 23.07.2019

Kabul Tarihi: 26.07.2019

* Bu çalışma, Dr. Öğr.Üyesi Yasin Öztürk danışmanlığında yapılan “Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Sınıfta İstenmeyen Davranışlarla Başa Çıkmaya Yönelik Uygulamaları ve Sınıf Yönetimi Stratejileri Hakkındaki İnançlarının İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünden özetlenerek hazırlanmıştır.

** Sorumlu Yazar / Correspondence: Trabzon Üniversitesi, Türkiye, mervegangal@gmail.com ORCID: 0000-0002-5462-7410

*** Trabzon Üniversitesi, Türkiye, byozturk@gmail.com ORCID : 0000-0002-0720-4036

Giriş

Sınıf içinde eğitim-öğretim etkinliklerinin başarıyla yürütülmesi ve planlandığı ölçüde başarıya ulaşması zor olabilmektedir. Eğitim-öğretim faaliyetlerini olumsuz etkileyen durumların başında ise sınıfın düzenini bozan ve eğitim akışını etkileyen çocuk davranışları gelmektedir (Ataman, 2000). Öğretmen-öğrenci etkileşimi üzerinde de olumsuz etkileri olan ve genel disipline aykırı düşen bu tür davranışlar genel olarak sınıfta istenmeyen davranışlar olarak adlandırılır (Çakır, 2010; Erol, 2006; Yaman, 2010). İstenmeyen davranışlar yetişkinler tarafından çoğu zaman net bir şekilde ayrıştırılabilirken, çocukların deneyimledikleri davranışların olumsuzluğunun veya sonuçlarının farkında olacak bilişsel olgunlukta olmaması davranışı tekrarlamasına neden olabilmektedir (Nourt, 2009).

Sınıf ortamında farklı aile kültürlerinden gelen birçok çocuk bulunmaktadır ve bu farklılıkların bir araya gelmesi sonucunda sınıf içi olumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir. Farklı çevrelerde yetişen çocukların birbirinden farklı davranışlar geliştirdiği bilinmektedir ve akran etkileşimi ile farklı davranışlar çocuklar arasında yaygınlaşabilmektedir (Brophy, 2006; Doctoroff ve Arnold, 2004; Evertson ve Emmer, 2013). Sınıfta istenmeyen davranışların ve disiplin dışı davranışların, öğretmenin ve sınıfta bulunan çocukların dikkatini bozarak olumsuzluk yarattığı birçok araştırmacı tarafından belirtilmiştir (Ataman, 2000; Degol ve Bachman, 2015; Keskin, 2002; Sarıtaş, 2006). Çocuklarda görülen istenmeyen davranışların gelişimsel veya eğitsel etkenler gibi farklı sebepleri olduğu düşünülmekle birlikte, özellikle çocukların sosyo-kültürel bir bağlam içinde gözlemleyerek ve deneyimleyerek davranış geliştirdiğini düşünen araştırmacılar, istenmeyen davranışların sosyo-kültürel çevreden bağımsız olarak el alınmaması gerektiğini savunmaktadırlar (Katz ve Chard, 2000; Nourt, 2009).

Öğretmenin sınıfta karşılaşılan problemleri iyi analiz edip çocuklara olumlu etkisi olan ve beklenen alışkanlıklar kazanmasına yardımcı olacak yöntemler ile ortadan kaldırmaya çalışması gerekmektedir. Ayrıca öğretmenin sınıf içerisinde düzenin sağlanması ve olumsuzlukların önlenmesi noktasında rolünün oldukça önemli olduğu düşünülmektedir (Gülay Ogelman ve Ersan, 2014).

Sınıf ortamında disiplini sağlamanın en önemli amacı, eğitim faaliyetlerinin kesintisiz devam etmesini sağlamak olarak görülmektedir. Öğretmenlerin yeterli sınıf yönetimi becerisi ve bilgisinin olması ile etkili ve faydalı bir eğitim ortamı hazırlaması sağlanabilir (Yüksel, 2013). Olumlu bir disiplinin olduğu sınıf ortamının, çocukların davranışlarında kalıcı değişiklikler yapacağı ve toplum yaşantılarına katkıları olacağı düşünülmektedir (Yılmaz, 2007). Çocukların sınıf ortamında doğru ve yanlış davranışları tanıması ve kendi davranışlarına da buna göre yön vermesi, özellikle onların eğitim çıktıklarına etki edeceğinden dolayı, ileriki yaşantısı için faydalı olacaktır (Gettinger ve Fischer, 2015). Okul ortamına gelene kadar ailede eğitim gören ve öğrenen çocukların ikinci eğitim ortamları okul olacaktır. Çocukların okula, sınıfa ve öğretmenin disiplin anlayışına alışması sürecinde oluşan her türlü olumsuzluğu sınıfta istenmeyen davranışlar olarak tanımlamak yanıltıcı olabilir. Çocukların sınıf içindeki olumsuz davranışlarını istenmeyen davranış olarak tanımlayabilmek için dört ölçüt kullanılabilir (Emerson, 2001). Bunlar;

- Yapılan davranışın, çocuğun kendi öğrenmesinin ya da arkadaşlarının öğrenmesinin önüne geçmesi,
- Yapılan davranışın, çocuğu ve arkadaşlarını tehlikeye sokması,
- Yapılan davranışın, sınıfta kullanılan materyallere veya diğer çocukların malzemelerine zarar vermesi,

- Yapılan davranışın, sınıf içerisindeki uyumu bozarak çocuğun sosyal çevresini etkilemesidir.

Çocukların tüm hayatlarını etkileyebilecek davranışları kazandıkları okul öncesi dönemde öğretmenin istenmeyen davranışları tespit edip ortadan kaldırılabilmede önemi ve rolü büyüktür. Öğretmenin sınıfını çok iyi tanıması ve ortaya çıkan davranışların ardında yatan sebepleri doğru anlaması gerekir. İstenmeyen davranışın nedeninin doğru olarak bilinmesi, ortadan kaldırılması sürecinde öğretmenin bir adım önde olmasını sağlayacaktır. Görülen istenmeyen davranışların doğru bir şekilde sınıflandırılıp analiz edilmesi öğretmenin çözüm yoluna daha kolay ulaşmasını sağlayacaktır.

Sınıfta istenmeyen davranışlar, davranışın yoğunluğuna ve etkisine göre Evertson, Emmer ve Worsham (2003) tarafından gruplandırılarak incelenmiştir. Ve tolere edilebilir davranışlar, en küçük sorunlar, önemli, ancak etkisi sınırlandırılmış sorunlar ve artan ve yayılan sorunlar olarak 4 başlık altında verilmiştir (Akt. Eleser, 2007).

Tolere Edilebilir Davranışlar; Etkinlik geçişlerindeki küçük konuşmalar, şakalaşmalar, kısa dalgınlıklar ve etkinlik işleyişindeki kısa kesintiler bu grupta ele alınabilir. Bu davranışlar etkinlik sürecini engellemediği gibi sınıf disiplinini de fazla etkilemez. Ancak bu davranışlara fazla dikkat çekilmesi ve büyütülmesi sorun olmasına neden olabilir.

En Küçük Sorunlar; Çocukların sınıf içi kurallara uymamasından kaynaklanan sorunlar bu grupta incelenebilir. Çocukların etkinlik esnasında yüksek sesle konuşmaları, izinsiz yer değiştirmeleri ve etkinlikle ilgisi olmayan şeylerle ilgilenmeleri küçük sorunlardır. Bu sorunlar az sayıda çocuğun etkinliğe katılımını etkiler. Öğretmenin gereken zamanda , çocukların gelişim düzeyini, davranışın yoğunluğunu ve etkisini göz önünde bulundurarak karşılık vermesi ile ortadan kaldırılacak davranışlardır.

Önemli, Ancak Etkileri ve Genişliği Sınırlandırılmış Sorunlar; Sınıfta öğrenme ortamını bozan ve diğer çocukları etkileyen davranışlardır. Fakat genelde bir grup çocukla sınırlı kalan davranışlar bu grupta yer alır. Çocukların sınıf kurallarına uymayı reddetmesi, etkinlik esnasında sürekli konuşma halinde olması veya çocuklardan bir ya da birkaçının öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmemesi önemli sorunlar olarak ele alınabilir. Bu davranışlar çocuklar arasında yaygınlaşmadan, müdahale edilmeli ve etkisi azaltılmaya çalışılmalıdır. Öğretmenin sadece bireysel uygulamalar ile değil, tüm sınıfı kapsayacak kural değişiklikleri ve etkinlikler ile bu davranışlar ile mücadele etmesi etkili olabilecektir.

Artan ve Yayılan Sorunlar; Sınıfta yaygınlaşabilecek olumsuz davranışların önünün alınamaması tüm sınıfta olumsuz ve disiplinsiz bir ortam oluşmasına neden olur. Başta önemsiz olarak görülen davranışlar tüm sınıfta görülmeye başladığında büyük problem teşkil ederler ve etkinliklerin işleyişini tamamen bozabilirler. Öğretmenin ve çocukların motivasyonunun düşmesine neden olan bu davranışların yayılmadan ortadan kaldırılması çok önemlidir. Sınıf kuralları ve yaptırımları ile ilgili etkinlikler ve bilgilendirmeler yapılması, çocukların sınıfta karşılaştıkları olumlu-olumsuz durumların değerlendirmesini yapmasını destekleyici etkinliklere yer verilmesi ile sınıf içi motivasyon artırılıp olumsuz davranışların önüne geçilebilir.

Sınıfta görülen istenmeyen davranışların sınıflandırılması ile ilgili araştırmaların incelenmesi sonucunda araştırmacıların birbirine yakın sonuçlar elde ettiği görülürken, sınıf disiplini ve istenmeyen davranışların yönetilmesi konusu araştırmacılar tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır (Balay ve Sağlam, 2008; Galton ve Tümnüklü, 2001; Grossman, 2004; Sadık, 2006, 2008; Schiff ve BarGil, 2004; Uysal, Akbaba-Altun ve Akgün, 2009). Uysal, Akbaba-Altun ve Akgün (2009)

Ankara’da özel bir anaokulunda gönüllü 2 öğretmenin, 5 ve 6 yaş grubu sınıflarında gerçekleştirdikleri çalışmada, sınıf ortamında en çok gözlenen istenmeyen davranışları ortaya çıkış sıklığına göre “sınıfın dikkatini dağıtma” ve “etkinliği bölme”, “arkadaşlar arasında yaşanan sorunlar” ve “materyallere zarar verme” olarak belirlemişlerdir. Öğretmenler, sınıf ortamında farkına vardıkları istenmedik çocuk davranışlarını ise “çocukların yemek yemeyi reddetmeleri”, “uyumak istememeleri” ve “etkinlik yapmak istememeleri” olarak belirtmişlerdir. Galton ve Türnüklü (2001) Türkiye ve İngiltere’deki çocuklarda görülen istenmeyen davranışları karşılaştırmalı bir şekilde incelemiş ve öğretmenin küçük müdahaleleri ile ortadan kaldırılabilir küçük sorunların sınıflarda sıklıkla karşılaşılan problemler olduğunu tespit etmişlerdir. Öğretmenlerin etkili yönetim stratejileri ile büyük çaplı sorunlar ortaya çıkmadan bu problemlerin önüne geçebileceği belirtilmiştir. Sadık (2006) yaptığı çalışmada, çocukların ve öğretmenlerin davranışları nasıl algıladığı üzerinde durmuş ve çocukların hangi davranışın neden yanlış olduğunu bilmediğini belirtmiştir. Buradan yola çıkarak istenmeyen davranışların sınıflanmasından önce doğru şekilde tanımlanması gerektiğini söyleyebiliriz. Aynı şekilde Balay ve Sağlam (2008) yaptıkları çalışmada, çocukların istenmeyen ve yanlış olarak adlandırılan davranışların ne olduğunu bilmediklerini belirtmişlerdir. Olumsuz davranışların ve bu davranışların ne derece olumsuz olduğunun belirlenmesinin istenmeyen davranışların ortadan kaldırılması için önemli olduğunu savunmuşlardır. Uysal, Akbaba-Altun ve Akgün (2009) ise davranışların altında yatan sebeplerin bulunması ve irdelenmesinin istenmeyen davranışların ortadan kaldırılmasında etkili olacağını savunmuşlardır.

Öğretmenlerin hedeflenen eğitim amaçlarına ulaşabilmesi için sınıfta karşılaştığı çeşitli olumsuzlukların önüne geçilmesi beklenmektedir. Sınıf içinde öğretmenin eğitim faaliyetlerini olumsuz etkilediği düşünülen istenmeyen davranışları ve bu davranışlar ile başa çıkma yollarını iyi bilmesi oldukça önemlidir (Çelik, 2003). Alanyazın incelendiğinde sınıfta istenmeyen davranışların ve başa çıkma yollarının sınıflamasına ilişkin çalışmaların genelde öğretmen görüşleri üzerine yoğunlaşarak yapıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları ve sorun olarak tanımladıkları davranışların nesnel bir şekilde ele alınması adına tek boyutlu bir bakış açısı kullanmak yerine verilerin farklı kollarından elde edilmesinin daha verimli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ve bu davranışlar ile başa çıkabilme yollarını sınıflandırma amacıyla yapılan bu çalışma alanyazınında bulunan çalışmalardan ayrılmaktadır.

Yöntem

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ve bu davranışlar ile başa çıkabilme yollarını sınıflandırmak amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması ile öğretmenlerin düşünce ve inançlarının doğal ortamlarında, sistematik olarak, ayrıntılı ve çok boyutlu olarak incelenmesi amaçlanmaktadır (Berg, 2001). Durum çalışması türlerinden araçsal durum çalışmasında geniş bir konu ile ilgili bilgiyi derinleştirebilme amacıyla özel bir durum kullanılmaktadır. Araçsal durum çalışmalarında seçilen özel durumun konu hakkında derin bir iç-görü sağlamamızı desteklemesi amaçlanmaktadır (Stake, 1995). Bu çalışmada geniş bir veri alanına sahip olan okul öncesi sınıflarındaki istenmeyen davranışlar ve başa çıkabilme yollarının araçsal durum çalışması kullanılarak 3 öğretmen ve sınıfları ile derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Ortamı ve Grubu

Bu çalışma 2012–2013 eğitim öğretim yılında, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir anaokulunda çalışmakta olan 3 okul öncesi eğitim öğretmeni ve sınıfları ile yürütülmüştür. Katılımcılar eğitim seviyesi, çalışma ortamı ve çalışılan yaş grubu gibi noktalarda duruma ilişkin verimli veri elde edilebilecek özelliklere sahip olmasına göre belirlenmiştir. Trabzon’da bulunan bir anaokulunda çalışmakta olan ve gönüllülük esasına göre belirlenen 3 okul öncesi öğretmeni ve sınıfları çalışmada yer almıştır. Çalışma grubundaki öğretmenler çalışma öncesinde farklı isimlerle kodlanarak çalışmanın yürütülmesi sağlanmıştır.

Katılımcılar aynı yaş grubunda çalışan ve benzer eğitim seviyelerine sahip olan öğretmenlerdir. Tablo 1’de görüldüğü üzere öğretmenlerin hepsi bir anaokulunda kadrolu çalışan olarak görev yapmaktadırlar.

Çalışma grubunda yer alan sınıfların bulunduğu okul iki katlı tarihi bir binanın dönüştürülmesi ile oluşturulmuştur. Çalışmada yer alan tüm sınıflar normalden yüksek tavanlı , bol pencereli aydınlık sınıflardır. Okul iki katlı olmakla birlikte çalışma grubundaki iki sınıf ikinci katta yer almaktadır. Sınıf mevcutları 22-25 öğrenci arasında değişmekle birlikte sınıf boyutlarının 25-30 metrekare aralığındadır. Okul sosyo-ekonomik düzeyi orta ve düşük olan, farklı eğitim düzeylerinden kişilerin yerleşim gösterdiği bir bölgede yer almaktadır. Bölgede okul sayısının ve yeni yerleşim alanlarının fazla olması nedeniyle eğitim ve sosyo ekonomik koşullar noktasında yüksek düzeye sahip olan çocuklarda zaman zaman bu okulu tercih edebilmektedir. Bu anaokulu aynı zamanda şehirde bulunan üniversite ile işbirliği içerisinde. Bu nedenle araştırmacılar okul iklimini yakından tanımaktadır. Çalışma grubunda yer alan sınıfların belirlenmesinde bölgenin ve okulun bu özellikleri belirleyici olmuştur.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Sınıf Koşulları

Katılımcılar	Yaş	Mezuniyet Durumu	Mesleki Kıdem	Çalışılan Yaş Grubu	Sınıf Mevcudu	Sınıf Büyüklüğü
Zeynep	28	Lisans (Açık Öğretim)	6 yıl	5-6	24	30 metrekare
Bilge	26	Lisans	5 yıl	5-6	22	25 metrekare
Nuran	30	Lisans (Açık Öğretim)	11 yıl	5-6	25	25 metrekare

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri 3 ayrı veri toplama yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. McMillan (2004), araştırmasında durum araştırmalarında durumu daha detaylı yansıtmak ve çalışmanın amacına uygun bir şekilde sürdürülebilmesini sağlamak için araştırmacının iki ya da daha fazla veri toplama aracı

kullanmasının faydalı olduğunu belirtmiştir. Araştırmacılar tarafından durum çalışmalarının geçerliliğinin sağlanması için veri kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve uzun süreli gözlem yapılması önerilmektedir (Merriam,1998; Stake,1995; Yin, 2003). Bu çalışmanın geçerliği ve niteliğinin sağlanması amacıyla veriler, yapılandırılmamış sınıf gözlemleri, öğretmenler ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve öğretmenlerin günlük planlarının incelenmesi ile elde edilmiştir.

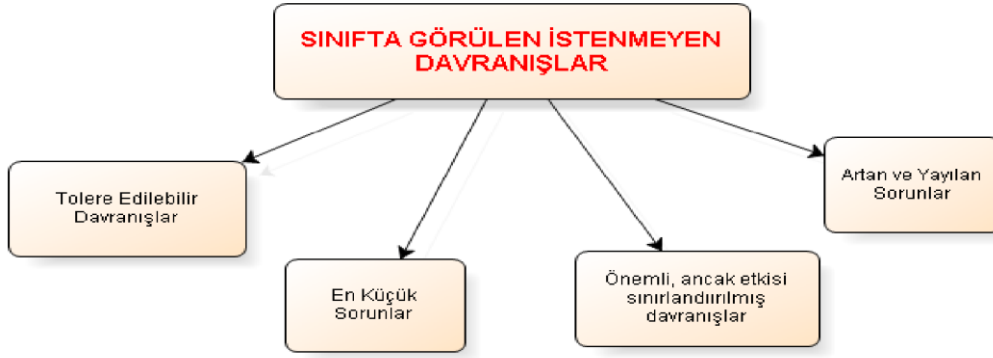
Çalışma başlangıcında Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğüne başvurulmuş ve araştırma izni alınmıştır. Alınan izinle birlikte anaokulundan gönüllülük esasına göre sosyo-kültürel çeşitliliğe sahip bir sınıfta görev yapan, benzer eğitim seviyesine sahip 3 öğretmen ile çalışmaya başlanmıştır. Araştırmacı ilk aşamada, her bir öğretmenin sınıfında haftada bir kez 2 saat olmak üzere toplam 7 hafta yapılandırılmamış gözlem yapmış ve bu gözlemleri kaydetmiştir. Araştırmacı gözlemler esnasında sınıftaki olayları ve öğretmen-öğrenci etkileşimlerini olduğu gibi kayıt altına almıştır. İkinci aşamada öğretmenler ile 2 ayrı yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmış ve 25'er dakika süren bu görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilerek, yazıya dökülmüştür. Görüşmenin süresi ve sıklığı durum çalışmasının yapısı gereği bu şekilde planlanmıştır. Görüşmelerin ilki öğretmenlerin sınıfta karşılaşılan istenmeyen davranışlar ile ilgili fikirlerini öğrenmeye yönelik sorulardan oluşurken, ikinci görüşme öğretmenlerin istenmeyen davranışların nedenleri ve yönetimine ilişkin görüşlerini almaya yönelik sorulardan oluşmaktadır. Üçüncü aşamada, çalışma grubundaki öğretmenlerin gözlem günlerindeki günlük planları araştırmacı tarafından doküman analizi ile incelenmiştir. Araştırmacı, öğretmenlerin günlük planlarını ve plandaki öğretmen değerlendirmelerini, istenmeyen davranışların yönetimini destekleyen etkinlik veya uygulamalar olup olmadığı, varsa neler planlandığı boyutlarında incelemiştir. Sınıf içi gözlemler ve görüşmelerden elde edilen verilere ek olarak yapılan plan incelemeleri, araştırmacının veri çeşitlenmesi yaparak çalışmanın iç geçerliliğini sağlamasına olanak sağlamıştır (Fraenkel ve Wallen, 2008).

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, yazıya döküldükten sonra nitel veri analiz aracı NVivo 8 programına aktarılmış ve içerik analizi kullanılarak çözümlenmesi yapılmıştır. Öğretmenlerden alınan görüşler, sınıfta gözlem verileri ve dokümanlarda yer alan veriler benzer ve ortak noktalarına göre başlıklandırılarak kodlar oluşturulmuştur. Creswell (2009), analizlerin araştırma sürecinde toplanan verilerin birbirleriyle ilişkisi ve tutarlılığına dikkat edilerek yapılması gerektiğini belirtmiş ve nitel verilerin analizi sürecinde elde edilen veri gruplarının kodlanarak genel temalar ya da kategoriler oluşturulmasının gerekliliğinden bahsetmiştir. Buradan yola çıkılarak NVivo 8 programı ile kodlamalar belirlenmiş ve bu kodlamaların yorumlarına dayanarak bulgular elde edilmiştir. Veri analizi sürecinde oluşturulan kodlar ve gruplamalar içerik benzerliği nedeniyle Evertson, Emmer ve Worsham'ın (2003) yaptığı sınıflamadan yararlanılarak başlıklandırılmıştır (Akt. Eleser, 2007).

Bulgular

Bu bölümde, sınıfta görülen istenmeyen davranışlar ve öğretmenlerin bu istenmeyen davranışlar ile başa çıkma yolları ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak sınıflarda görülen istenmeyen davranışlara ilişkin bulgular 4 ayrı başlık altında sınıflandırılarak gösterilmiştir. Öğretmenlerin günlük planlarının incelenmesi sonucunda istenmeyen davranışlar ve yönetim sürecine ilişkin destekleyici bir bulgu elde edilemediğinden dolayı sınıf içi gözlemler ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular sınıflama için kullanılmıştır.

Şekil 1. Sınıfta görülen istenmeyen davranışların sınıflandırılması ile ilgili model

Şekil 1’de sınıfta görülen istenmeyen davranışların

1. Tolere edilebilir davranışlar,
2. En küçük sorunlar,
3. Önemli, ancak etkisi sınırlandırılmış sorunlar,
4. Artan ve yayılan sorunlar olarak sınıflandırıldığı görülmektedir.

Sınıflama öğretmenler ile yapılan görüşmelerden ve sınıf içi gözlemlerden elde edilen sınıfta görülen istenmeyen davranışlara ilişkin verilerin NVivo 8 programında tek tek kodlanmasının ardından, kodların ortak özellikleri ve benzerlikleri belirlenmiş ve ortak başlıklar oluşturulmuştur. Gruplama benzer özelliklere sahip olduğu için Evertson, Emmer ve Worsham’ın (2003) yaptığı sınıflamadan yararlanılarak yapılmıştır (Akt. Eleser, 2007).

Tolere Edilebilir Davranışlar

Tolere edilebilir davranışlar kendi içinde 9 başlıkta gruplandırılmıştır. Bu gruplar; birine bağımlı olma, öğretmenin başına toplanma, çekingen davranışlar, kısa kesintiler, küsme, küçük sorunlar, hiçbir şey yapmama, sırayı bozmak, küçük konuşmalar şeklinde sıralanmıştır. Gruplama tolere edilebilir davranışlar başlığı altındaki kodlamaların birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

Sınıfta istenmeyen davranışlardan tolere edilebilir davranışlar bağlamında “hiçbir şey yapmama” ve “çekingen davranışlar” ile ilgili Bilge Öğretmen şu şekilde görüş belirtmiştir.

“Çocuklar kendi başına bir köşede oturmayı tercih ediyor ve arkadaşlarıyla oynamaya yanaşmıyor.”

Zeynep Öğretmenin sınıfında da bazı çocukların öğretmenin tüm çabalarına rağmen diğer çocuklar ile kaynaşmadığı ve etkinliklere katılmadığı gözlenmiştir. Sınıfta görülen küçük sorunlar kapsamında Bilge Öğretmenin sınıfında tabaktaki yemeği bitirmeme ve sınıfın kapısını açıp durmak gibi davranışlar gözlenirken, Nuran Öğretmen şöyle görüş belirtmiştir.

“Örneğin etkinlik esnasında çocukların, kalem açmak amacıyla bir araya yığılması sınıfta karışıklığa neden oluyor.”

Tolere edilebilir davranışlardan birine bağımlı olma ile ilgili olarak Nuran Öğretmenin sınıfında okula gelişlerde veya etkinlik sırasında annesini arayan ve annesinden ayrılmak istemeyen, annesi olmadan sınıfta olmak istemeyen çocuklar gözlenmiştir. Bilge Öğretmen ise birine bağımlı olma ile ilgili şöyle görüş belirtmiştir;

“Bir kız çocuğu sürekli benim yanımda dolaşüyor, sürekli bana sarılıyor, öpmek istiyor... Etkinlikler sırasında bana en yakın masada oturup etkinliğini sürekli bana onaylatıp öyle devam ediyor. Oyun sırasında benim elimi tutmuyorsa oyuna katılmak istemiyor.”

En Küçük Sorunlar

En küçük sorunlar kendi içinde 9 başlıkta gruplandırılmıştır. Bu gruplar; ağlama, ayakta gezinme, tartışma-kavga, kıskançlık, görevini yapmama, paylaşmama, şikâyet, sınıf düzenini bozma, konuşma-bağırışma olarak sıralanmıştır. Gruplama, en küçük sorunlar başlığı altındaki kodlamaların birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

Sınıfta istenmeyen davranışlardan en küçük sorunlar bağlamında en fazla kodlanan “şikâyet etme” davranışının Bilge Öğretmenin sınıfında çocukların birbirlerinin eşyalarını alması veya oyuncakları paylaşmaması ile ortaya çıktığı gözlenirken, Nuran Öğretmen bu davranışın ortaya çıkışı ile ilgili şöyle görüş belirtmiştir;

“Çocukların kurallara uymayanları veya sınıf düzenini bozanları öğretmene hemen bildirmek istemesi ile şikâyet davranışı çok artıyor.”

Zeynep Öğretmen ise konuyla ilgili şu şekilde görüş belirtmiştir;

“Çocuklar en küçük şeyi bile şikâyet ediyor bazen fakat bunu öğretmenle daha çok iletişim kurmak adına yaptıklarını düşünüyorum.”

Sınıfta görülen “tartışma-kavga” ve “konuşma-bağırışma” davranışlarının Zeynep Öğretmenin sınıfında etkinlikler sırasında tiz çığlıklar atma ve çocukların birbirlerini itip kakması şeklinde görüldüğü gözlenmiştir Bilge Öğretmenin sınıfında çocukların oyun sırasında sürekli bağırıldığı ve yüksek sesle arkadaşlarını rahatsız ettiği gözlenmiştir.

Nuran Öğretmen “paylaşmama” davranışı için şöyle görüş belirtmiştir;

“Sınıfta oyuncakları paylaşmayan ve uyarıldığında da paylaşmak istemeyen çok fazla çocuk var. Paylaşım duygusunu maalesef kazanamadılar.”

Bilge Öğretmenin sınıfında “paylaşmama” davranışının, masa etkinlikleri sırasında makas veya boya alışverişinde ortaya çıktığı görülmüştür. Çocukların kendi malzemelerini arkadaşlarına vermek istemedikleri gözlenmiştir. Zeynep Öğretmenin sınıfında ise “paylaşmama” davranışı ile ilgili bir kodlama yapılmamıştır.

Önemli, Ancak Etkisi Sınırlandırılmış Sorunlar

Önemli, ancak etkisi sınırlandırılmış olarak adlandırılan sorunlar kendi içinde 9 başlıkta gruplandırılmıştır. Bu gruplar; arkadaşını rahatsız etme, oyunu bozma, inatçılık, sınıfta koşuşturma, sürekli konuşma, kötü söz söyleme, sınıf toplamamak, gürültü, öğretmeni dinlememek olarak sıralanmıştır. Gruplama bu başlık altındaki kodlamaların birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

Sınıfta istenmeyen davranışların önemli, ancak etkisi sınırlandırılmış sorunlar başlığı altında kodlanmış olan “sürekli konuşmak” davranışı ile ilgili Bilge Öğretmenin sınıfında çocukların etkinlikler sırasında durmadan arkadaşları ile konuştuğu ve öğretmenin anlattıklarını kaçırdıkları gözlenmiştir. Zeynep Öğretmen şu şekilde görüş belirtmiştir;

“Sınıfta her an konuşanlar nedeniyle etkinliklerin işleyişi bozuluyor ve çocuklar odaklanma problemi yaşıyor.”

Sınıflarda görülen “inatçılık” davranışının Bilge Öğretmenin sınıfında birkaç öğrenci tarafından kendi istediğini yaptırana kadar sürdürüldüğü görülmüştür. Nuran Öğretmen sınıfında görülen bu davranış için şöyle görüş belirtmiştir;

“Bazı çocuklar karakter olarak çok inatçı oluyor. Böyle çocuklar sınıfta hem benim planımı bozuyor hem de arkadaşlarına kötü örnek oluyor. Her durumda bu davranışlarını kabul edilmesine alışmışlar her şeye itiraz edip inatçılık yapıyorlar.”

Artan ve Yayılan Sorunlar

Artan ve yayılan sorunlar olarak adlandırılan davranışların kendi içinde gruplandırılması 9 başlıkta yapılmıştır. Bu başlıklar; sınıftan kaçma, kargaşa ortamı oluşması, arsızlaşmak-şımarık hareketler, öğretmenin etkisiz kalması, saldırganlık, arkadaşına zarar verme, kuralları yok sayma, arkadaşını taciz etme, önlenemeyen gürültü olarak sıralanmıştır. Gruplama, bu başlık altındaki kodlamaların birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

Sınıfta istenmeyen davranışlardan artan ve yayılan sorunlar bağlamında en fazla kodlanan “arkadaşına zarar verme” davranışı ile ilgili olarak Nuran Öğretmen şu şekilde görüş belirtmiştir;

“Çocuklar oyun sırasında dikkatsiz davranıyor ve birbirlerini itip kakıyorlar.”

Bilge Öğretmenin sınıfında özellikle etkinlikler arası geçişlerde ve sınıf toplama esnasında çocukların tartışıp birbirlerine zarar verdikleri görülmüştür.

Zeynep Öğretmenin sınıfında “kuralları yok sayma” ve “öğretmenin etkisiz kalması” sorunlarının öğretmenin sözünü dinlememe ve çocukların öğretmene diklenmesi ve çocukların yapmaları gereken şeyleri yapmak istememesi şeklinde görüldüğü gözlenmiştir. Bilge Öğretmen çocukların sevmediği kuralları ve yapmaktan zevk almadığı görevleri göz ardı ettiğini ve öğretmenin de bu durumlarda fazla bir şey yapamadığını belirtmiştir.

Nuran Öğretmen sınıfta görülen sorunlardan “kargaşa ortamı oluşması” ile ilgili şu şekilde görüş belirtmiştir;

“Çocuklar masa ve sandalyelerin üstünde dolaşıyorlar ve okuma-yazma etkinlikleri sırasında erken bitiren ve beklemekten sıkılan çocuklar ayakta gezinip diğer çocukların dikkatini dağıtıyor.”

Zeynep Öğretmenin sınıfında da çocukların sınıf içinde koşuşturduğu ve kalabalık bir sınıf olmasından dolayı da sınıf ortamında karışıklık çıktığı gözlenmiştir. Bilge Öğretmen “kargaşa ortamı oluşması” sorunu ile ilgili olarak şöyle görüş belirtmiştir;

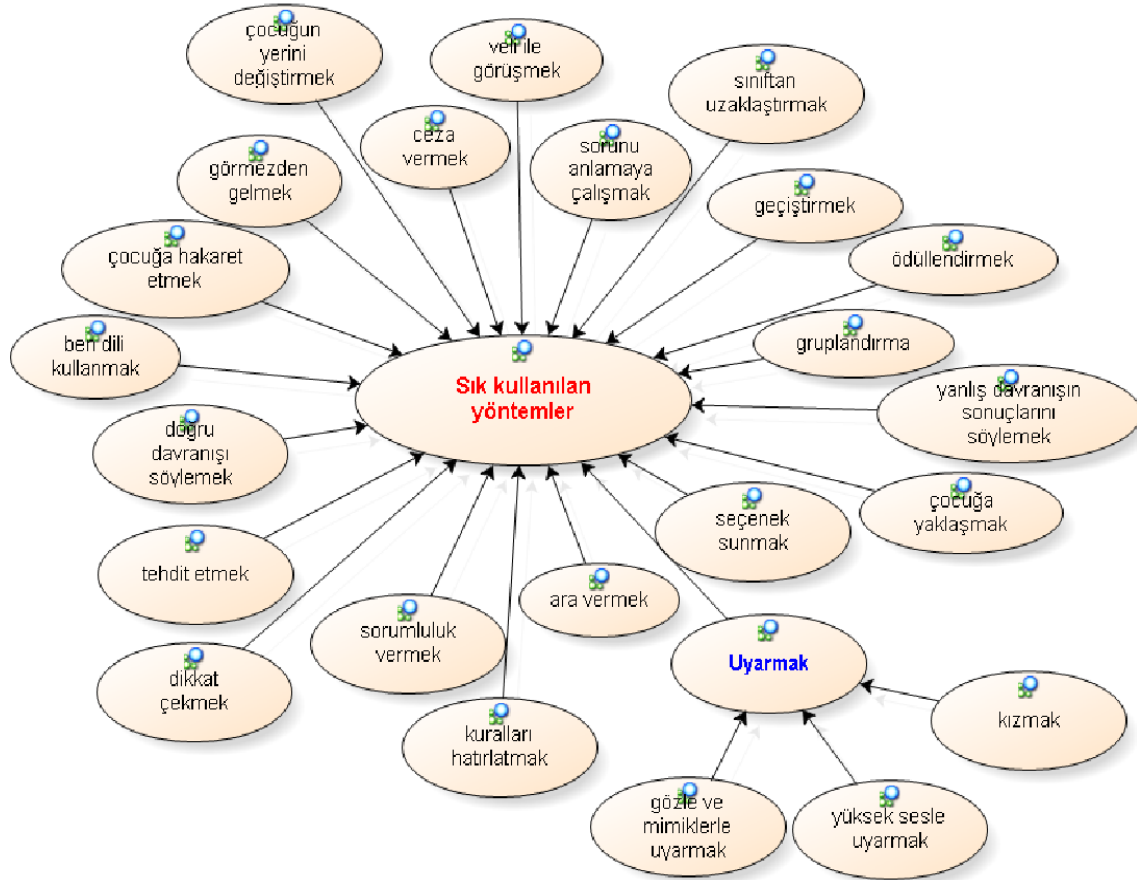
“Özellikle kitap etkinliği yaparken çocuklar sürekli olarak birbirlerinin sözüne karışıyorlar ve bana şikâyetle bulunuyorlar. Kendi aralarında kaynaşmaktan benim sesimi duyamıyorlar. Sürekli ayakta gezinmeleri ve benim yanıma gelmeleri de karışıklık olmasına sebep oluyor. Küçük bir sınıfta 23 kişi birden ayağa kalkarsa ne olur tabii ki karmaşa çıkar.”

İstenmeyen Davranışlar ile Başa Çıkma Yöntemleri

İkinci aşamada öğretmenlerin sınıfta görülen istenmeyen davranışlar ile başa çıkma yöntemleri ele alınmıştır. Öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışlar ile başa çıkma yolları ile ilgili görüşlerinin alındığı görüşmeler ve öğretmenlerin istenmeyen davranışlar ile başa çıkma yollarının araştırıldığı sınıf içi gözlemlerden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla başa çıkma yöntemleri sık kullanılan yöntemler ve sık kullanılmayan strateji ve yöntemler olarak 2 ayrı başlıkta ele alınmıştır.

Sık Kullanılan Yöntemler

Öğretmenlerin istenmeyen davranışlar ile başa çıkmada kullandıkları sık kullanılan yöntemler, öğretmenlerin en fazla kullandıkları, sınıf yönetimi ve davranış yönetimi süreciyle ilgili ders kitaplarında ve akademik çalışmalarda yer verilen ve sıklıkla önerilen yöntemler olarak tanımlanabilmektedir. Bu doğrultuda Şekil 6'da öğretmenlerin görüşleri ve sınıf gözlemlerinden elde edilen veriler ışığında öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışlar ile başa çıkmada kullandığı genel yöntemlerin kodlamaları verilmiştir.

Şekil 2. Sık kullanılan yöntemlere ilişkin kodlamaların gösterildiği model

Uyarmak ve kuralları hatırlatmak en sık kullanılan yöntemler olarak öğretmenlerin tümü tarafından görüşmelerde dile getirilirken, sınıf içi gözlemlerin tamamında gözlenmiştir. Sık kullanılan yöntemler içinde en fazla kodlaması yapılan uyarma yöntemi, uyarma davranışları arasındaki çeşitlilik nedeniyle şekil 2’ de görüldüğü gibi 3 ayrı grupta ele alınmıştır. Gözle ve mimiklerle uyarma, yüksek sesle uyarmak ve kızmak uyarma yönteminin alt başlıklarını oluşturmuştur.

Sınıfta istenmeyen davranışlar ile başa çıkma yöntemlerinin sık kullanılan yöntemler olarak adlandırılan kısmında “uyarma” yönteminin tüm öğretmenler tarafından kullanıldığı ve farklı uyarma yöntemlerinin de bulunduğu gözlenmiştir. Bilge Öğretmen “uyarma” yöntemi ile ilgili olarak olumsuz bir durum karşısında genelde ilk olarak uyarıda bulunduğunu daha sonra farklı yöntemleri kullandığını belirtmiştir. Zeynep Öğretmenin istenmeyen bir davranışla karşılaştığında çocukları ilk olarak gözle uyardığını daha sonra yüksek sesle veya ismini söyleyerek uyardığını belirtmiştir. Gözlemler sırasında Zeynep Öğretmenin olumsuz davranışlar karşısında daha çok “kızmak” ve “yüksek sesle bağırarak” yöntemlerini kullandığı görülmüştür.

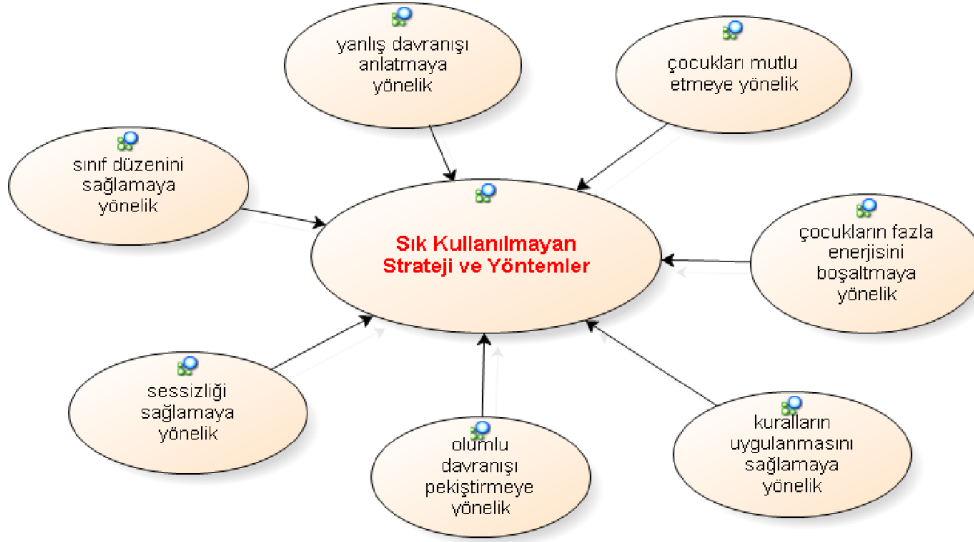
Nuran Öğretmen sınıfta sürekli olarak “kuralları hatırlatma” yöntemini kullanmak zorunda kaldığını belirtirken, Bilge Öğretmen çocuklara kızmak ya da sert tepkide bulunmaktansa doğru olanı ve kuralı hatırlatmayı daha faydalı bulduğunu söylemiştir. Yapılan gözlemlerde tüm öğretmenlerin sorunun kaynağını anlamaya çalıştığı görülürken yalnızca Bilge ve Nuran öğretmenlerin bu sorunları veliler ile görüşerek ortadan kaldırmaya çalıştığını belirtmiştir. Sınıf içi gözlemler esnasında Zeynep Öğretmenin “ne biçim çocuksun sen ben seni çekemeyeceğim artık” ve “siz iyice delirdiniz artık” şeklinde konuşarak hakaret etme davranışını gösterdiği görülmüştür.

Olumlu davranışı “ödüllendirmek” yöntemi ile istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını önlemek amacıyla Nuran Öğretmenin, çalışmalar yaptığı sınıf içi gözlemlerde görülürken Nuran Öğretmen yaptığı çalışmalarını şöyle ifade etmiştir;

“Kurallara uyan ve olumlu davranışlar gösteren çocukları küçük hediyeler vererek ya da güzel sözler söyleyerek mutlu etmeye çalışıyorum. Bu sayede olumsuz davranış gösteren çocuklar ilk başta sadece ödül almak için olsa da yavaş yavaş davranışlarını düzeltiyorlar.”

Sık Kullanılmayan Strateji ve Yöntemler

Şekil 3’te öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışlar ile başa çıkmak için kullandığı sık kullanılmayan yöntem ve stratejilerin kodlamaları verilmiştir. Bu bölümde her öğretmenin görüşme ve sınıf içi gözlemlerinden elde edilen ve diğer öğretmenler ile benzeşmeyen yöntemlerin kodlaması yapılmıştır.

Şekil 3. Sık kullanılan strateji ve yöntemlere ilişkin kodlamaların gösterildiği model

Öğretmenin kullandığı sık kullanılan strateji ve yöntemler başlığı altında gruplanan yöntemlerden en fazla çalışmanın yapıldığı alanın “sınıf düzenini sağlamaya yönelik” çalışmaların olduğu görülmüştür. Zeynep Öğretmenin sınıf düzenini sağlamak için çocuklara “çiçek olun” diyerek kıpırdamadan sessizce durmalarına sağlamaya çalıştığı gözlenmiştir. Nuran Öğretmenin etkinlikler arası süreyi uzatmadan kısa geçişler yaptığı ve çocukların dikkatinin dağılmasına müsaade etmediği görülmüştür. Bilge Öğretmen, sınıfta düzeni sağlayabilmek adına benzer etkinlikleri birleştirerek yaptığını, bu şekilde çocukların sıkılıp olumsuz davranışlara yönelmesini önlemeye çalıştığını ve genelde toplu etkinlikler yapmaktan kaçınıp küçük gruplar halinde etkinlik yaptırmaya çalıştığını belirtmiştir.

Nuran Öğretmen “çocukların fazla enerjisini boşaltmaya yönelik” çalışmalar çerçevesinde uyguladığı çalışmayı şöyle ifade etmektedir;

“Bakıyorum sıkılıyorlar diyorum ki hadi masanın altına giriyoruz, masanın üstüne çıkıyoruz, sandalyenin arkasına geçiyoruz ya da sandalyenin altına giriyoruz. Yani sıkıldıkları anda dikkatlerini toplamak için küçük de olsa bir oyun sokuyorum araya.”

Tartışma ve Sonuç

Gruplandırılması daha önce Evertson, Emmer ve Worsham (2003) tarafından yapılan “Tolere edilebilir davranışlar”, “en küçük sorunlar”, “önemli, ancak etkisi sınırlandırılmış sorunlar” ve “artan ve yayılan sorunlar” başlıkları altında irdelenen istenmeyen davranışların “en küçük sorunlar” kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. “Görevini yapmama”, “sınıf düzenini bozmak” ve “ayakta gezinmek” gibi davranışların bulunduğu bu kategorideki sorunların sınıf kurallarının net olarak belirlenip uygulanamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çakır (2010) çalışmasında, görülen benzer davranışların öğrencilerin kuralların farkında olmaması ve var olan kurallara uyacak disipline sahip olmamaları sonucunda ortaya çıktığını belirtmiştir. En küçük sorunlar kategorisindeki

davranışların çok büyük davranış sorunları olmadığı ancak yine de sınıf düzenini ve etkinliklerin işleyişini bozduğu düşünülmektedir.

“Tolere edilebilir davranışlar” kategorisinin önemli başlıkları bulgular kısmında da verildiği gibi “çekişken davranışlar” ve “hiçbir şey yapmamadır”. Sınıf gözlemleri ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerin analizi sonucunda bu iki davranışın sıkça görüldüğü belirlenmiştir. Fakat Kapucuoğlu Tolunay 2008 yılında yaptığı çalışmada farklı bir sonuca ulaşmıştır. Çalışmasında sınıfta “hiçbir şey yapmama ve çekişken davranışlar gösterme” davranışı ile nadiren karşılaşıldığı sonucuna varmıştır. Ayrıca bu davranışın çocukların içine kapanık bir kişiliği olmasından veya öğretmenin çocukların özelliklerini tanıyıp uygun yöntemleri kullanamamasından kaynaklanabildiğini eklemiştir. Bu durumun, çocukların bireysel ve kültürel farklılıklarından dolayı ortaya çıktığı düşünülmektedir.

İstenmeyen davranışların bir diğer kategorisi olan “önemli, ancak etkisi sınırlandırılmış sorunlar”, sınıfta oluşan “gürültü”, “inatçılık”, “öğretmeni dinlememek” ve “kötü söz söylemek” gibi olumsuz davranışları içermektedir. Bu kategoride kodlanan sorunların davranışsal problemler olarak görülmesi mümkündür. Ancak öğretmenin desteği ve çabası ile bu davranışların olumsuz etkileri ortadan kaldırılabilmektedir. Bu kategoride görülen önemli sorunlardan biri sınıfta oluşan gürültü ortamıdır. İngiltere ve Türkiye’deki sınıf yönetimi anlayışlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada her iki ülkede de sınıflardaki temel problemin “gürültü” olduğu belirtilmiştir (Türnüklü ve Yıldız, 2002). Bununla birlikte Keleş (2010) çocukların sürekli devam eden sorun davranışlarının okul ve öğretmen desteği ile ortadan kaldırılabilirliğini söylemektedir. Çocukların eksikliklerinin olduğu noktada gerekli disiplin ve sorumluluk bilincinin öğretmenlerin kullanacağı bazı baş etme yolları ile çocuğa verilebileceği düşünülmektedir. Bu kategoride yer alan ve okul öncesi sınıflarında öğretmenlerin sık karşılaştıkları sorunların başında gelen bir diğer davranış “sınıfta koşuşturma” davranışdır (Keleş, 2010). Bu davranışın, öğretmenin otoritesini tam olarak sağlayamaması ve sınıf kurallarını verimli bir şekilde uygulayamaması nedeniyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Hareketli çocuk gruplarının olduğu ve öğretmenin rahat bir disiplin anlayışına sahip olduğu sınıflarda bu davranışın daha çok görüldüğü araştırmalarda belirtilmiştir (Kapucuoğlu Tolunay, 2008).

İstenmeyen davranışlardan “artan ve yayılan sorunlar” bulgular kısmında belirtildiği gibi “arkadaşına zarar verme”, “sınıftan kaçma”, “kuralları yok sayma” ve “saldırganlık” gibi yalnızca çocuğun kendisini ve etkinliklerin işleyişini değil, diğer çocukları da etkileyen sorunları içermektedir. Bu kategorideki sorunlar önüne geçilmediği takdirde genişleyip tüm sınıf disiplini olumsuz etkilemektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar sınıfta sık görülen bu davranışların sınıf yönetimini aksatacağını destekler niteliktedir. Aksoy (1999) çalışmasında, “kuralları yok sayma” ve “arkadaşını rahatsız etme” davranışlarının sınıfta sık karşılaşılan davranışlardan olduğunu ve bu davranışların sınıfta disiplini önemli ölçüde bozduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin istenmeyen davranışlar ile başa çıkmak için kullandıkları yöntemler, “sık kullanılan yöntemler” ve “sık kullanılmayan strateji ve yöntemler” olarak yukarıda iki başlıkta incelenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmenlerin sık kullanılmayan stratejileri kullanmayı, sık kullanılan yöntemleri kullanmaya göre daha az tercih ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin sınıflarında kendi stratejilerini oluşturmaya yönelik yeterli çalışmalarının olmamasının, öğretmenlerin farklı sorumluluklarından (evrak işleri vb.) ve sınırlı zamanları olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Fakat bazı öğretmenlerin çocukları tanıma ve uygun yöntem ve stratejileri geliştirme konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmaması da sık kullanılan, etkililiği kesinleşmiş yöntemleri tercih etmelerinin sebebi olabilir.

Bu çalışmada öğretmenlerin genel olarak kullandığı ve etkili olduğunu düşündüğü sık kullanılan 21 farklı yöntem bulgular kısmında belirtilmiştir. Bu yöntemlerden “uyarmak” ve “kuralları hatırlatmak” davranışlarının araştırmadaki tüm öğretmenlerin en çok tercih ettiği yöntemler arasında olduğu görülmektedir. Kutlu (2006) öğretmenlerin olumsuz olan davranışı sözlü veya sözsüz tepkiler ile beklemeden çocuklara belirtmesi gerektiğini belirtmektedir. Çocuklara olumsuz davranıştan hemen sonra uyarıda bulunulması veya kuralların hatırlatılması çocuğun doğru davranışa yönelmesini kolaylaştırabilir. Uyarma yöntemi öğretmenlerin tepkisinin türüne göre “gözle ve mimiklerle uyarmak”, “yüksek sesle uyarmak” ve “kızmak” olarak 3 ayrı başlık altında incelenmiştir. Öğretmenlerin sınıfta en fazla yüksek sesle uyarma davranışını gösterdiği görülmüştür. Sınıfların kalabalık olması ve öğretmenin etkili olabileceği isteği ile bu davranışa yöneldiği düşünülmektedir.

Sınıfta istenmeyen davranışlar ile başa çıkmanın temel adımı olan “sorunu anlamaya çalışma” davranışının bu araştırmadaki öğretmenlerin çok fazla tercih etmediği bir yöntem olduğu görülmüştür. Davranışın temeline inmenin sorun davranışlar ile başa çıkabilmede ne kadar önemli olduğunu Kapucuoğlu Tolunay (2008, s. 32) yaptığı çalışmada: “Öğretmenin sınıfta problem oluşturan durumu iyi bilmesi, onu ortadan kaldıracak ilk adımdır. Öğretmen problemin nedenini bildiğinde ortadan kaldırmak için uygun yöntemi bulması kolaylaşacaktır.” Şeklinde ifade etmiştir

Öğretmenlerin sorun davranışların nedenlerini anladıktan sonra kullanabilecekleri etkili yöntemlerden biri de “görmezden gelme” yöntemidir. Fakat Başar (2005) görmezden gelme yönteminin sınıfta oluşan istenmeyen durumun etkisine bakılarak dikkatli kullanılması gereken bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Araştırmada yalnızca bir öğretmenin sıkça “görmezden gelme” yöntemine başvurduğu, diğer öğretmenlerin nadiren bu yöntemi kullandığı belirlenmiştir. “Görmezden gelme” yöntemini sıkça kullanan öğretmenin bazı durumlarda sorunu önemsemediği ve çocukların zarar görebileceği davranışları da görmezden geldiği görülmüştür. Keskin (2002), öğretmenin çocukların ruhsal ve bedensel olarak zarar göreceğini düşündüğü davranışları ve etkinliklerin işlenişini engelleyen davranışları görmezden gelme yolunun çok uygun olmayacağını çalışmasında belirtmiştir.

Araştırma sonucunda genellikle öğretmenlerin sınıflarında benzer istenmeyen davranışlar ile karşılaştıkları ve bu davranışların literatürde görülen davranışlardan çok farklı olmadığı görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ile başa çıkabilme adına sıklıkla herkes tarafından kabul gören bilindik yöntemleri kullandıkları anlaşılmıştır. Öğretmenlerin çok sıklıkla tercih etmeseler de kendi sınıflarına ve yeterliliklerine uygun olarak planladıkları özgün başa çıkma yollarının oldukça etkili olduğu görülmüştür.

Evertson, Emmer ve Worsham (2003) çocukların sınıfta istedik davranış gösterebilmesi ve ortaya çıkabilecek problem davranışların önlenmesinde etkili bir planlama sürecinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda çalışmada öğretmenlerin günlük planları incelenmiş ve istenmeyen davranışların yönetimine dair planlanmış olası süreç ve etkinlikler araştırılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin planlamalarında kısa parmak oyunları , aktif -pasif etkinlik sıralaması , aynı etkinlik türünün farklı yöntemlerle uygulanması gibi planlama sürecinde yer alabilecek önlemlere dair veriye ulaşamamıştır. Bu noktada öğretmenlerin istenmeyen davranışların yönetimi sürecinde planlama boyutunu etkin bir şekilde kullanmadığı sonucuna varılabilmektedir. Öğretmenlerin sıklıkla rutin ve herkesçe kabul gören yöntemleri tercih etmesinin bir nedeninin de planlama boyutundaki bu hazırlık eksikliği olduğu düşünülebilir.

Bu çalışma katılımcı olarak seçilen öğretmenler , sınıflarında göstermiş oldukları davranışlar ve görüşme sorularına verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır. Çalışma bulgularına göre öğretmenlere istenmeyen davranışları tanıma ve yönetme ile ilgili eğitimler verilmesinin destekleyici olacağı

söylenbilir. Öğretmenlerin çalışma ortamlarında ve hizmet içi eğitim süreçlerinde yönetim ve başa çıkma stratejileri ile ilgili fikir paylaşımları yapması farklı yöntem ve tekniklerin yaygınlaşabilmesi için önerilebilir. Öğretmenlerin , eğitim ve öğretim sürecine olan bakış açısını değiştirebilecek, pedagojik dokümantasyon, kodlama, proje tabanlı öğrenme vb. çocuk merkezli , farklı yöntem ve teknikleri içeren güncel yaklaşımları öğrenmesi ve uygulamasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Öğretmene çocuğun sınıftaki yeri ve çocuktan beklenen davranışlar ile ilgili yeni ve modern bir bakış açısı kazandırarak istenmeyen davranışların yönetiminde destekleyici olacağı düşünülen bu tür farklı eğitim yaklaşım ve yöntemleri ile ilgili öğretmenlerin destek alması ,projelere ve eğitimlere katılması desteklenebilir.

Kaynaklar / References

- Aksoy, N. (1999). *Classroom management and student discipline in elementary schools of Ankara (Turkey)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Division of Research and Advanced Studies University of Cincinnati, Cincinnati.
- Aktaş Arnas, Y. ve Sadık, F. (2008). *Okul öncesi eğitimde sınıf yönetimi* (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ataman, A. (2000). Sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetimi içinde*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Balay, R. ve Sağlam, M. (2008). Sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 1–24.
- Başar, H. (2005). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Berg, B. L. (2001). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences* (4th Ed.). MA, ABD: Allyn and Bacon.
- Brophy, J. (2006). History of research on classroom management. In C. M. Evertson, & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management: Research, practice and contemporary issues* (pp. 3–15). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design*. California, USA: Sage.
- Çakır, N. (2010). Okul öncesi öğretmenlerinin disiplin anlayışları ile iç-dış denetim odakları arasındaki ilişki (Çanakkale İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Çelik, V. (2003). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Degol, J. L., & Bachman, H. J. (2015). Preschool teachers' classroom behavioral socialization practices and low-income children's self-regulation skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 31, 89-100.
- Doctoroff, G. L., & Arnold D. H. (2004). Parent-rated externalizing behavior in preschoolers: The predictive utility of structured interviews, teacher reports, and classroom observations, *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33(4), 813-818, doi: 10.1207/s15374424jccp3304_16 .
- Eleser, G. (2007). İlköğretim birinci kademedeki görev yapan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları disiplin problemleri ve bunlarla baş etme yolları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Emerson, E. (2001). *Challenging behaviour. Analysis and intervention in people with severe intellectual disabilities* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Erol, Z. (2006). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Evertson, C. M., Emmer, E. T., & Worsham, M. E. (2003). *Classroom management for elementary teachers*. Boston: Allyn and Bacon.
- Evertson, C. M., ve Emmer, E. T. (2013). İlkokul öğretmenleri için sınıf yönetimi. (A. Aypay, Çev.). Ankara: Nobel.
- Fraenkel, J. ve Wallen, N. (2008). *How to design and evaluate research in education*. (7th Ed.). USA: McGraw-Hill Companies, Inc.
- Galton, M., & Türnüklü, A. (2001). Students' misbehaviors in Turkish and English primary classrooms. *Educational Studies*, 3, 291-305.
- Gettinger, M., & Fischer, C. (2015). Early childhood education classroom management. In E.T. Emmer and E. J. Sabornie (Eds.). *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues* (2nd ed.). New York, NY: Routledge, Taylor and Francis.
- Grossman, H. (2004). *Classroom behavior management for diverse and inclusive schools*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Gülay Ogelman, H. ve Ersan, C. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi stratejilerinin çocukların akran üzerine etkisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 63 – 84. Kapucuoğlu Tolunay, A. (2008). *Sınıf öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara karşı kullandıkları baş etme yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kapucuoğlu Tolunay, A. (2008). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışlara Karşı Kullandıkları Baş Etme Yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Katz, L. G., & Chard, S. C. (2000). *The project approach* (2nd ed.). Stamford, CT: Ablex Publishing Company.

- Keleş, Z. (2010). *İlköğretim okulları birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, M. A. (2002). *Sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve kullandıkları bas etme yolları*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kutlu, E. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre sınıf yönetiminde davranış düzenleme sürecinin değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- McMillan, J. H. (2004). *Educational research: Fundamentals for the Consumer* (4th Edition). Boston: Person.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Nourt, P. M. (2009). Historical perspectives on early childhood education. In J Roopnarine and J. Johnson, (Eds.), *Approaches to Early Childhood Education* (5 ed. pp.3-48). Upper Saddle River, NJ: Merrill/Prentice Hall.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd Ed.). California, USA: Sage.
- Sadık, F. (2006). *Öğrencilerin istenmeyen davranışları ve bu davranışlarla baş edilme stratejilerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre incelenmesi ve güvengen disiplin modeli temele alınarak uygulanan eğitim programının öğretmenlerin bas etme stratejilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sadık, F. (2008). İstenmeyen davranışlarla baş etme stratejilerinin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 7(2), 232–251. <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 10 Mart 2011 tarihinde edinildi.
- Sarıtaş, M. (2006). Öğretmen adaylarının değerlendirmelerine göre sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını değiştirmek ve düzeltmek amacıyla yararlanılan stratejiler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 167-187.
- Schiff, M., & BarGil, B. (2004). Children with behavior problems: improving elementary school teachers' skills to keep these children in class. *Children and Youth Services Review*, 26, 207–234.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Türnüklü, A. ve Yıldız, V. (2002). Öğretmenlerin öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla basa çıkma stratejileri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 27(284), 22–27.
- Uysal, H., Akbaba-Altun, S. ve Akgün, E. (2009). Okulöncesi öğretmenlerinin çocukların istenmeyen davranışları karşısında uyguladıkları stratejiler. Bu çalışma, Ege Üniversitesi 18. Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda bildiri olarak sunulmuştur, Kuşadası, Aydın.
- Yaman, B. (2010). Pedagojik formasyon eğitimi almamış öğretmenlerin sınıf yönetimi algıları/Aksaray ili örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 53–72.
- Yılmaz, N. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplin sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Yeditepe Üniversitesi.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yüksel, A. (2013). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerilerinin Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yazarlar

Merve GANGAL, Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı Öğretim Görevlisidir. Çalışma Alanları: Okul Öncesi Eğitim Sınıf Yönetimi, Pedagojik Dokümantasyon ve Öğretmen Eğitimi

Yasin ÖZTÜRK, Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı Öğretim Üyesidir. Çalışma Alanları: Okul Öncesi Eğitim Programları ve Politikaları, Oyun ve Çocukların Gelişim/ Davranış Yönetimi

İletişim

Merve GANGAL, Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı A Blok Akçaabat-Trabzon/Türkiye
e-mail: mervegangal@gmail.com

Yasin ÖZTÜRK Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı A Blok Akçaabat-Trabzon/Türkiye
e-mail: byozturk@gmail.com

Summary

Purpose. In a preschool classroom, educational activities may be difficult to be implemented successfully according to teacher plans. Children's disruptive behaviours in the classroom and the children's negative effects to the education process are the premier unfavourable situations for the education and training activities (Ataman, 2000). Undesired behaviours disturbing classroom atmosphere and rest of the children, negatively affect student-teacher communication and they are against the general discipline of the school and the classroom (Çakır, 2010). The children who grow up in different cultural and social impact of the environment bring their attributes with them when they come to the educational institutions. The children from different backgrounds tend to move in a way they had learned in classroom. This situation causes the teachers, who want to carry on educational activities on a regular basis, a various problems (Aktaş Arnas and Sadık, 2008). It is important for the teachers to analyse the problems encountered in the classroom well and to try to solve them with the methods and techniques that contribute positively to the development of the children and help them to acquire the desirable habits. In this study, it is aimed to classify the undesirable child behaviours that teachers are faced in preschool class and the ways of coping with these behaviours.

Method. The study is a qualitative research study and was conducted through instrumental case study method (Stake, 1995). The participants of the study are three preschool teachers working in Trabzon during the 2012-2013 academic year. The data of the study was obtained from unstructured classroom observations, semi-structured interviews with teachers and document analysis of the teachers' daily plans. The data was analysed through content analysis by a qualitative data analysis tool, NVivo 8.

Results. As a result, undesired behaviours in classroom classified under four headings benefited from study that Evertson, Emmer and Worsham (2003) did. These behaviours are; nonproblem, minor problem, major problem limited in scope and effects and escalating or spreading problem. The teacher's coping strategies with the misbehaviours in classrooms were classified under two headings: commonly used methods and uncommon strategies/methods. Finally, this study showed that the methods and the strategies under the heading of the commonly used methods were more frequently applied according to the uncommon strategies/methods.

The teachers' coping strategies with the misbehaviours in classrooms were classified under two headings: commonly used methods and uncommon strategies/methods. Finally, this study showed that the methods and the strategies under the heading of the commonly used methods were more frequently applied according to the uncommon strategies/methods.

Discussion and Conclusion. This study showed that the methods and the strategies under the headings of the commonly used methods used more frequently than the uncommon strategies and methods. These methods are effective as mentioned in the findings. It has been also seen that "warning" and "reminding the rules" among these methods are the most preferred methods of all the participants. Kutlu (2006) states that the teachers should express children's negative behaviours to them without any verbal or nonverbal reactions. It can make easier for children to adapt proper behaviours through immediate warning to bad behaviours or reminding them of the rules. It has been seen that the "understanding problem" behaviour, which is the basic step in coping with unwanted behaviours in the classroom, is a less favourable method by the teachers in this study. Finally, it is very important for the teachers to be able to cope with problem behaviours by understanding the roots of the behaviours. Kapucuoğlu Tolunay (2008) states in his work: "The teacher is the first step in knowing the problematic situation in the classroom. It will be easier for the teacher to find the appropriate method to remove the problem from where it is known." (p.32)